3. ulı Kurbaniyazov R. K. Televidenie kecha va bugun //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 665-672.
4. ulı Kurbaniyazov R. K. Televidenie kecha va bugun //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 665-672.
5. Kabulov S., Kurbaniyazov R. Sound direction and its history //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 2. – C. 508-511.

REZYUME. Bul maqalada sesler, seslerdiń sozımlılıǵı, olardıń tarqalıw tezlikleri hám ulıwma xarakteristikası aytıp ótiledi.

РЕЗЮМЕ. В этой статье мы поговорим о том, как они начинаются, как они продолжаются, когда они достигают определенной высоты и как они классифицируются.

SUMMARY. In this article, we'll talk about how they start, how they continue, when they reach a certain height, and how they're classified.

EFIRDA OVOZ BILAN ISHLASH MADANIYATI

Q.N.Tilepov - *o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: san’at, televideniye, maxsus effektlar, musiqa, ovoz bezagi.
Ключевые слова: искусство, телевидение, спецэффекты, музыка, звуковое оформление.
Key words: Art, television, special effects, music, sound decoration.

Efir ishini baholash bo‘yicha muvaffaqiyatli ish ko‘p jihatdan ishlab chiqarish jarayonini to‘g‘ri tashkil etishga bog‘liq. Televideniye va radioeshittirishda dasturlarning ikki turi mavjud - operativ va operativ bo‘lmagan. Operativ bularga juda qisqa vaqt ichida yaratilgan yoki deyarli hech qanday tayyorgarliksiz jonli efirga uzatiladigan dasturlar kiradi (bu asosan axborot dasturlariga tegishli). Dastlabki tayyorgarlik davri bo‘lgan dasturlar chaqiriladi operativ bo‘lmagan (filmlar, televideniye yoki radio ko‘rsatuvlari va boshqalar), agar dasturning barcha kerakli qismlarini, shu jumladan uning ovozli yozuvini oldindan o‘ylab ko‘rish va tayyorlash mumkin bo‘lganda. Televizion yoki radiodasturlarning ovozli yechimi bo‘yicha ishlarni to‘rt bosqichda olib borish maqsadga muvofiqdir.

1-bosqich. Bu siz litani olgan paytdan boshlab boshlanishi kerak ajoyib stsenariy, shunda ijodiy jamoaning har bir a’zosi qodir bo‘ladiishni "ko‘rish" va "eshitish" haqidagi o‘z tushu-nchangizni yarating. Shunday qilib, har bir kishi darhol "materialga" botib, faol ijodiy jarayonga jalb qilinadi. Ijodiy jamoaning har bir a’zosi o‘z irodasini ko‘r-ko‘rona bajaruvchi emas, balki rejissyorning sherigi bo‘ladi. Tabiiyki, asosiy va hal qiluvchi pozitsiya hali ham muallifning rejissyor pozitsiyasidir, lekin ijodiy sherik (u operator bo‘lsin, ovoz rejissyori yoki musiqa muharriri) rejissyorga o‘ziga xos harakatni aytib berishi, u bilmagan narsani maslahat berishi mumkin. Bu yondashuv oxir-oqibatda eshittirishni yanada qiziqarli va original qilishga yordam beradi.

2-bosqich. Bu bosqichda rejissyor o‘z g‘oyasini musiqachilarga (ovoz rejissyori, musiqa muharriri, bastakor) malakali va aniq tushuntirishi kerak. Siz yaratilgan tasvir yoki harakatning hissiy mohiyatidan chiqib ketishingiz kerak, so‘zlarni ishlatib: qahramonlik, kulgili, fojiali, fantastik, parodiya, istehzoli, lirik va boshqalar. Rejissyor ovozning asar muhitini shakl-lantirishdagi, qahramon xarakterini yaratishdagi rolini va hokazolarni aniq tushuntirishi kerak. Xuddi shu bosqichda tovush ballining turi aniqlanadi.

3-bosqich. Ovoz rejissyori tomonidan tanlangan yoki bastakor tomonidan taqdim etilgan barcha musiqiy materiallar va shovqinlarni tinglash, shuningdek, butun ovoz shirasini yakuniy sozlash.

4-bosqich. AMFda ovoz berish. Ovozning barcha komponentlari (va televizorda ham tasvirlar) bilan intonatsion-ritmik uyg‘unlikka erishish uchun birinchi navbatda barcha musiqa va shovqin alohida trekka yozib olinadi, so‘ngra diktor yoki aktyor diktor matnini o‘qish va bir vaqtning o‘zida eshitish uchun taklif qilinadi. naushniklarda dasturning barcha musiqalari. Bunday holda, musiqaning o‘zi hatto tajribasiz ma’ruzachi uchun ham nutqning kerakli tempi va intonatsiyasini boshqaradi. Shundan keyingina barcha audio (va televizorda, vizual) materiallarni "aralashtirish" jarayoni amalga oshiriladi.

Eshitish noqulayligining asosiy nuqtalari

Eshittirish ishi uchun ovozli ball yaratishda ovoz rejissyorining asosiy vazifasi tomoshabinlarda tovush noqulaylik hissi paydo bo‘lishining oldini olishdir. Eshitishdagi noqulaylikning eng keng tarqalgan sabablari orasida quyidagilar mavjud:

1. Musiqa matnni idrok etishga xalaqit beradi, uni bo‘g‘adi. Odatda bu tuyg‘u matn va musiqa o‘rtasidagi ovoz balandligidagi noto‘g‘ri tanlangan muvozanat (musiqa-shovqin va nutq fonogrammalarini aralashtirishda) tufayli yuzaga keladi.

2. Eshittirish ishining ovozi musiqa bilan "ortiqcha yuklangan". Bu hodisa televidenie yoki radio asarlarining ovozli reytingida shovqinni kam baholaganligi sababli yuzaga keladi.

Musiqiy parchalarning keskin uzilishi. Bu ikki sababga ko‘ra sodir bo‘ladi:

• ovoz rejissyorining eshitish qobiliyati etarli darajada rivojlanmagan bo‘lsa (buning natijasida u musiqiy iboralarning oxirini his qilmasa);

• Agar musiqali fonogramma magnit fonogramma (AMP) apparat xonasida ovozni keyinchalik moslashtirmasdan bevosita efirga uzatilayotgan materialni tahrirlash vaqtida televidenie yoki radiodastur kontekstiga kiritilsa.

TASVIR	TASVIR	TASVIR
MATN	MATN	—
MUSIQA	Shovqin	MUSIQA

Radioda tinglovchining obrazi uning tasavvuriga almashtiriladi, bunga ovoz rejissyori tomonidan yaratilgan harakatning ovozli muhiti yordam beradi.

3. Efir asarini baholash uchun musiqiy parchalarni tanlashda uslubiy xatolar. Bunday xatoliklar yaratilish vaqti, musiqa uslubi, musiqiy fonogramma xarakteri personajning zarur emotsional holatiga (televidenieda - vizual serial) mos kelmasa sodir bo‘ladi.

4. Monotonallik, "sarkma" ovozi. Musiqiy parchalarning tempi va asbobsozlik monotonligi tufayli yuzaga keladi, bu esa tomoshabinlarni zerikish va charchoqqa olib keladi. Natijada, umuman dasturga qiziqish kamayadi.

5. "Ikki ma’lumot" Odatda, bu ikki holatda sodir bo‘ladi:

• ijro etilayotgan qo‘shiq matni bir xil tildagi diktor matni ustiga qo‘yilganda;

• televizordagi matn ko‘paytirilmagan, ishlaydigan chiziq matni bilan sinxron-lashtirilganda qulayli, lekin butunlay boshqa matn ma’lumotlarini o‘z ichiga oladi.

6. Dastur matn bilan haddan tashqari yuklangan, idrok etishni qiyinlashtiradi va shuning uchun jamoatchilik qiziqish uyg‘otadi.

Bu, ayniqsa, televizion dasturlar uchun to‘g‘ri keladi. Gap shundaki, asar tanasida tovush va tasvir tasvir, matn, musiqa va shovqindan iborat. Agar ular bir vaqtning o‘zida katta vaqt oralig‘ida ishlatilsa, audiovizual ma’lumotlarning teksturasi muqarrar ravishda haddan tashqari yuklanadi. Bunga yo‘l qo‘ymaslik uchun barcha tarkibiy qismlarni quyidagicha tarqatish kifoya:

Xulosa qilib aytganda, ushbu amallarga har bir ijodkor amal qilsa, yuqorida aytib o‘tilganidek musiqa va shovqinning roli kuchayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Н.Н. Ефимова Звук в эфире. Москва. 2015, 89-б.

2. Тилепов Қ.Н. «Кино-тарбия воситаси» *Innovative Development in Educational Activities* 2.5 (2023): 314-317.

3. Тилепов Қ.Н. Main factors of the history and development of «karakalpakfilm» film studio. *World Bulletin of Social Sciences*, *27*, 169-171.

REZYUME. Mazkur maqolada efirda ovoz bilan ishlashda nimalarga etibor berish kerak va televizion yoki radiodasturlarning ovozli yechimi bo‘yicha masalalar ilimiy jihatdan ko‘rib shiqiladi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматриваются вопросы, на которые следует обратить внимание при работе со звуком в эфире, и вопросы звукового решения телевизионных или радиопрограмм с научной точки зрения.

SUMMARY. This article discusses the following issues things to look out for in rabot with sound on the air, and the issues of sound reproduction of television or radio programs from a scientific point of view.